

Regiebureau
Plattelandsontwikkelings-
programma

Behandeld door
Regiebureau POP

Datum
7 juni 2021

Kenmerk
RBPOP / 21183671

aanbiedingsnotitie

Overleg	Comité van Toezicht POP Nederland, 25 juni 2021
Titel	Aanpassing POP3+ (mn Herstelfondsmiddelen en Overheveling 2020)
Agendapunt	4.2
Bijlage	Aanpassingsvoorstel SFC
Doel	Ter besluitvorming verzending
Eigenaar	Regiebureau POP
Vergaderdatum en tijd	25 juni, 10.00-11.30 uur
Locatie	Online MS-teams

Onderdeel van de Transitieverordening (Vo. 2020/2220) is het voor het ELFPO beschikbaar komen van middelen afkomstig van het Economisch Herstelfonds COVID 19 (EHF middelen). Inmiddels hebben de parlementen van de lidstaten ingestemd met de voor het totale Herstelfonds benodigde leencapaciteit. Daarmee is op 1 juni jl. het Eigenmiddelenbesluit in werking getreden en is de Europese Commissie gemachtigd om namens de EU middelen op de kapitaalmarkt te lenen ter financiering van het Herstelinstrument. De middelen kunnen daarom nu aan het POP toegevoegd worden.

Het nu liggende voorstel betreft het invoegen van de Herstelfondsmiddelen (€52,44 miljoen). Deze middelen kunnen direct na invoegen in het POP uitgegeven/gedeclareerd worden. Daarnaast heeft Nederland verzocht om gelden over te hevelen van het ELGF budget 2021 naar het ELFPO budget 2022 (= Overheveling 2020). Dit verzoek is door de Commissie aanvaard. Ook dat budget (€56,11 miljoen + €20 miljoen aanvullende nationale financiering t.b.v. 'water') zal middels deze notificatie aan het POP toegevoegd worden (declaratie mogelijk vanaf 2022).

Vanwege gebleken uitvoeringstechnische problemen moet een deel van de middelen van de overheveling 2019, die met het vorige aanpassingsvoorstel POP aan het programma zijn toegevoegd en in 2021 binnen het ELFPO budget beschikbaar zijn, herbestemd worden. Het betreft de inzet van 10 miljoen vanuit de kwaliteitsregeling (M03) en de investeringsregeling (M04) voor de Knelsector kalverhouderij. Voorgesteld wordt deze middelen toe te voegen aan de bestaande submaatregel Samenwerking 'Vergroening en andere verduurzamingsacties'. Daarnaast wordt voorgesteld de gereserveerde middelen voor de rundveesector

(€0,61 miljoen) te verschuiven van maatregel 4, fysieke investeringen naar maatregel 1 praktijknetwerken.

Daarnaast wordt een deel van de bestaande POP3 programmering verschoven, teneinde onderuitputting op onderdelen ten gevolge van 'concurrentie' vanuit de Herstelfondsmiddelen te voorkomen. Ook wordt er budget toegevoegd aan het onderdeel Technische Bijstand.

Op pagina 12 van dit voorstel treft u een totaaloverzicht van de voorgestelde aanpassingen aan.

Tot slot betreft dit voorstel aanpassingen in het programma op het gebied van indicatoren. Dit betreft een aanpassing in de waarde van de indicator 'anlb' en een aanpassing waarmee vastgelegd wordt welke maatregelen een bijdrage leveren aan 'bodemkwaliteit', om zodoende aan de bodemindicator T12 een waarde toe te kunnen kennen.

Het CvT wordt verzocht:

1/ In te stemmen met het indienen van aanpassingsvoorstel 2021-2 (invoeegen van de Herstelfondsmiddelen en Overhevelingsmiddelen 2020) en daarmee met de voorgestelde inzet van de Herstelfondsmiddelen en middelen Overheveling 2020 en de voorgestelde daaraan gerelateerde verschuivingen in bestaande POP3+ budgetten.

2/ In te stemmen met de voorgestelde aangepaste inzet van de middelen Overheveling 2019 en de verschuivingen in bestaande POP3+ budgetten.

3/ In te stemmen met de voorgestelde aanpassingen in de indicator ANLb en aanpassingen om een waarde aan bodemindicator T12 toe te kunnen kennen.

NB: omdat bij het invoeren van gegevens in het elektronisch systeem van de Commissie is gebleken dat er mogelijk niet wordt voldaan aan de vereisten van het Herstelfonds qua inzet op Herstel én milieu/klimaat en dat zou kunnen leiden tot aanpassingen in het nu voorliggende voorstel (zie pag. 13 en 14 van dit document), wordt het CvT verzocht in te stemmen met het eventueel houden van een schriftelijke ronde later dit jaar.

Voorstel aanpassingen POP3 2021-2

I. Inzet Herstelfondsmiddelen

Aan de besteding van de EHF fonds gelden worden eigen eisen gesteld, zoals bijvoorbeeld de eis dat er separaat (via een aparte begrotingslijn) over deze middelen gerapporteerd dient te worden. Ook biedt het EHF wat ruimere mogelijkheden tot financiering van projecten (hogere maximale subsidiepercentages). Nederland heeft er voor gekozen de middelen maximaal in te zetten op het stimuleren van een groen economisch herstel van de agrarische sector na de schade die de sector door de corona crisis opgelopen heeft. Gelet op genoemde Europese eisen aan en mogelijkheden van de besteding van de EHF middelen is er voor gekozen voor de besteding van die middelen in te zetten op twee bestaande sub-maatregelen, waarbij binnen die submaatregelen een aparte EHF / EURI begrotingslijn gecreëerd wordt. Het betreft de submaatregelen '04.1.01 Fysieke investeringen in materiele activa' en de M. 16 submaatregel 'De oprichting van samenwerkingsverbanden voor de uitvoering van projecten gericht op vergroening en andere verduurzamingsacties en de werking van de groepen'.

De nieuwe onderdelen van de submaatregelen richten zich op Investeringen voor groen economisch herstel respectievelijk op Samenwerking voor groen economisch herstel. De nieuwe regelingen zullen zo veel mogelijk complementair zijn aan bestaande maatregelen, door in een bepaalde volgorde open te stellen of door bepaalde investeringen in de ene of in de andere regeling op te nemen. Omdat de nieuwe EHF budget maatregelen in het algemeen gunstiger voorwaarden voor de aanvrager kennen, wordt er tussen reeds bestaande POP3+ maatregelen budget verschoven om onderuitputting van het reguliere POP3 budget te voorkomen. Er wordt budget weggehaald bij de (sub)maatregelen waarvan wordt verwacht dat daarvan minder gebruik zal worden gemaakt en die middelen worden verplaatst naar de maatregelen waarop vraag is naar extra financiering. De maatregelen waar de middelen naar toe geschoven worden zijn maatregelen die eveneens een goede bijdrage kunnen leveren aan groen economisch herstel. Daarnaast wordt er 2 miljoen van het EHF budget ingezet op Technische Bijstand, teneinde een deel van de uitvoeringskosten voor de uitvoering van het EHF te kunnen financieren. Een overzicht van de voorgestelde verschuivingen treft u aan in onderdeel IV.

Beschrijving van het doel van de nieuwe submaatregelen

I/ Submaatregel Samenwerking voor groen economisch herstel

Inzet: 15 miljoen (te verdelen over verschillende onderdelen). Dit bedrag zal naar verwachting leiden tot circa 40 extra samenwerkingsprojecten. Het nieuwe onderdeel zal in zijn geheel worden ondergebracht bij het onderdeel Pilots toekomstbestendige landbouw.

Doel van dit onderdeel is het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen die bijdragen aan een veerkrachtig, duurzaam, digitaal economisch herstel van de landbouw en die tegelijkertijd bijdragen aan het behalen van Europese en nationale milieu- en klimaatambities, met een focus op klimaat, bodem/biodiversiteit en kringlooplandbouw (incl. stikstof). Het betreft in principe samenwerkingen die bovenregionaal/ boven provinciaal zijn en/of eenvoudig opschaalbaar. Met deze maatregel worden samenwerkingsverbanden ondersteund die gezamenlijk werken aan de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen.

De verdienmodellen hebben betrekking op 1 of meer van onderstaande onderwerpen:

- a. De ontwikkeling van nieuwe producten, praktijken of processen en technieken in de landbouw- en voedingssector; (art. 35, lid 2, b)
- b. De ontwikkeling van ketens, marktconcepten en het uitvoeren van bijbehorende afzetbevorderingsactiviteiten. (art. 35, lid 2, d en e)
- c. Het uitvoeren van milieuprojecten en op het gebied van efficiënt waterbeheer, gebruik van hernieuwbare energiebronnen en instandhouding van het landbouwlandschap. (art. 35, lid 2, g)

Meer specifiek gaat het om samenwerkingen gericht op:

1. Het ondersteunen van initiatiefnemers in de voedselketen die een **duurzame toegevoegde waardeketen** ontwikkelen waarbij een landbouwer, samen met een marktpartij, een (deel van een) keten (door)ontwikkelt, van idee tot een marktrijp concept of product.
2. Het ondersteunen van de ontwikkeling van **innovatieve digitalisering** voor (a) data-gedreven KPI's voor kringlooplandbouw en (b) natuurinclusieve & diverse teeltsystemen die bijdragen aan nieuwe verdienmodellen. Het gaat hierbij om sector-gestuurde initiatieven.
3. Het ondersteunen van **gebiedsgerichte pilots**, gericht op (a) regionale verdienmodellen en (b) koolstoflandbouw-bodem. De pilots regionale verdienmodellen hebben tot doel het stimuleren van de ontwikkeling van gebiedsgerichte verdienmodellen in een bepaalde regio die bijdragen aan klimaatmitigatie, bodem/biodiversiteit en kringlooplandbouw (incl. stikstof). De pilots koolstoflandbouw richten zich op koolstofvastlegging in de bodem als verdienmodel voor koolstoflandbouw, het verminderen van de bodemverdichting, en maatregelen die inspelen op klimaatverandering zoals het verbeteren van het waterbufferend vermogen van de bodem en het versterken van de bodembiodiversiteit.
4. Het ondersteunen van **sectorale initiatieven binnen de landbouw** ter versterking van de regierol van de primaire sector bij het verduurzamen van het voedselsysteem. Het gaat daarbij om projecten die gericht zijn op duurzame verdienmodellen die bijdragen aan een sterke economische positie van de sector en tegelijkertijd bijdragen aan het behalen van milieu- en klimaatdoelen, met focus op klimaatadaptatie en -mitigatie, bodem/biodiversiteit en kringlooplandbouw (incl. stikstof).
5. Het ondersteunen van samenwerkingsverbanden die aan de slag gaan met **managementmaatregelen ter beperking van de ammoniakemissie**. Hierbij gaat het om projecten die zich specifiek richten op de huidige stikstofproblematiek.

De doelgroep en begunstigden zijn samenwerkingsverbanden tussen verschillende actoren in de landbouwsector en over de gehele voedselketen, en andere actoren die bijdragen aan het gestelde doel, waaronder tenminste één landbouwer samen met andere landbouwers, ketenpartners, producentengroeperingen, coöperaties, andere MKB-bedrijven of brancheorganisaties.

Een adviescommissie beoordeelt de aanvragen op basis van vooraf opgestelde selectiecriteria. Bij de selectie wordt een weging toegepast. Projecten die een grotere bijdrage leveren aan focusdoelen klimaat, biodiversiteit, bodem, kringlooplandbouw/stikstof krijgen een hogere score. Ook het provinciegrens overstijgende karakter, de opschaalbaarheid naar andere gebieden en de integraliteit van het plan is een pre.

Bij deze regeling wordt gewerkt met vereenvoudigde kostenopties. Dat wil zeggen dat er gewerkt wordt met lijsten waarop forfaitaire bedragen en eenheidsbedragen staan vermeld. De hoogte van de subsidie bedraagt daardoor de optelsom van de per product of activiteit berekende bedragen, vermeerderd met additionele kosten. Voor beheermaatregelen en niet-productieve investeringen geldt een subsidiepercentage van 100% en voor productieve investeringen geldt een subsidiepercentage van 40%. Er zullen in de openstellingen minimale en maximale subsidiebedragen opgenomen worden, waarbij het minimale subsidiebedrag – afhankelijk van het soort openstelling – 100.000 of 300.000 euro kan bedragen en het maximale bedrag 500.000 of 2.000.000 euro.

Subsidiabel zijn alle activiteiten en investeringen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van het samenwerkingsproject. Het gaat daarbij onder meer om gebieds- en/of haalbaarheidsstudies, inhuur van deskundigen, opstellen van plannen en samenwerkingsovereenkomsten, dynamiseringskosten, werkingskosten, rechtstreekse uitvoeringskosten, kosten voor kennisontwikkeling en - verspreiding.

II/ Submaatregel Investerings voor groen economisch herstel

Inzet: €35,44 miljoen (2021 : €10,5 mln., 2022: €24,94 mln.) te verdelen over de verschillende onderdelen. Dit bedrag zal naar verwachting leiden tot ruim 400 extra investeringsprojecten.

Doel van het nieuwe onderdeel is bijdragen aan een veerkrachtig, duurzaam en digitaal economisch herstel door het aanpakken van de gevolgen van de COVID-19-crisis, in overeenstemming met de doelstellingen van de milieu- en klimaatverbintenissen van de Unie en met de nieuwe ambities die zijn vastgelegd in de Europese Green Deal. De investeringen leveren een bijdrage aan het verlagen van de kostprijs. Dit levert een bijdrage aan een versterkte economische positie.

Om te voorkomen dat als gevolg van de COVID-19 uitbraak de klimaat- en milieu doelstellingen niet worden behaald zal tenminste 55% van het totaal aan beschikbare middelen worden ingezet voor investeringen met een focus op klimaat en milieu. Hiermee wordt bijgedragen aan een verdere modernisering en verduurzaming van de landbouwsector. Subsidie wordt verstrekt aan actieve landbouwers van alle landbouwsectoren in heel Nederland. Om generatiewisseling te versterken is er speciale aandacht voor jonge landbouwers: aan jonge landbouwers kan een verhoogd steunpercentage toegekend worden.

Aanvullend op de genoemde 55% inzet op investeringen met een focus op klimaat en milieu moet ook voldaan worden aan een minimale inzet van 41% van het budget op leader en/of milieu gerelateerde maatregelen. Overlap tussen de beide voorwaarden is mogelijk, echter voor Nederland worden de investeringsmaatregelen alleen meegeteld t.b.v. de genoemde 55% (aandachtgebied 2a: verbeteren concurrentiepositie van de landbouw). Om aan beide voorwaarden tegemoet te komen zal aan de EC aangetoond moeten worden dat (een deel) van de investeringen (ook) bijdraagt aan de milieu gerelateerde doelstellingen (aandachtsgebied 4: verbeteren van de agro milieu condities).

Met deze maatregel worden investeringen ondersteund in de volgende categorieën:

- a) Precisielandbouw en Smart Farming (dat wil zeggen: investeringen in [datagedreven] plaats-, dier of plantspecifieke systemen voor monitoring, behandeling en/of toediening waarmee agrarische bedrijfsprocessen worden ondersteund. Deze systemen moeten bijdragen aan diverse duurzaamheidsdoelstellingen zoals toename van biodiversiteit, klimaatbestendigheid en/of verbetering bodemkwaliteit).
- b) Digitalisering (Investerings in datagedreven sensorsystemen, analysesystemen zoals beslissingsondersteunende modellen of AI, robotica en/of autonome mechanisatie waar agrarische (bedrijfs) processen worden ondersteund. Deze systemen en datagedreven toepassingen moeten bijdragen aan diverse duurzaamheidsdoelstellingen zoals toename van biodiversiteit, klimaatbestendigheid en/of verbetering bodemkwaliteit én datapositie van agrarische bedrijven verbeteren).
- c) Water (waaronder droogte en verzilting) Dit betreft investeringen in voorzieningen voor ondergrondse waterberging en bovengrondse wateropvang, klimaat-adaptieve, peilgestuurde drainage, omgekeerde osmose en waterbeheervoorziening door het tegengaan van verontreinigde erfafspoeling op het eigen bedrijf worden ondersteund. De investeringen leveren een bijdrage aan een verhoging van de waterkwaliteit, verbetering van de waterhuishouding, het tegengaan van verdroging en/of het tegengaan van verzilting van de bodem.
- d) Duurzame bedrijfsvoering (Investerings in aanpassingen aan bedrijfsgebouwen, brongerichte verduurzaamde stal- en managementmaatregelen, machines, installaties en apparatuur, die bijdragen aan klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en het verbeteren van de biodiversiteit en bodemkwaliteit).

- e) Natuurinclusieve landbouw en kringlooplandbouw (investeringen in machines, installaties voor opslag en verwerking en opslag- en verwerkingsplaatsen waardoor optimaal gebruik kan worden gemaakt van de natuurlijke omgeving ('natuurlijk kapitaal') die wordt geïntegreerd in de bedrijfsvoering en daarmee bijdraagt aan de kwaliteit van diezelfde natuurlijke omgeving. Investeringen richten zich daarmee primair op het in standhouden, versterken en gebruikmaken van de biodiversiteit. Secundair wordt het sluiten van kringlopen richting nul-emissie gestimuleerd waarmee efficiënter gebruik kan worden gemaakt van de grondstoffen waardoor negatieve effecten op water, bodem en lucht kan worden verkleind.)

Met deze maatregel wordt steun gegeven voor de aanschaf van moderne installaties, machines, opslag- en verwerkingsplaatsen en (digitale) voorzieningen waarmee bedrijven verduurzaamd worden. Het gaat daarbij ook om ondersteuning van nieuwe technieken, digitalisering en investeringen in de toepassing van innovatieve technieken processen of producten. De investeringen van alle categorieën leveren een bijdrage aan één of meerdere van de focusdoelen van het POP3+ programma, zijnde; Klimaat, Biodiversiteit/bodem en kringlooplandbouw (incl. stikstof).

Bij deze regeling wordt gewerkt met vereenvoudigde kostenopties en forfaitaire bedragen. Het subsidiepercentage is max. 60% voor productieve investeringen (wanneer een aanvrager 40 jaar of jonger is wordt dit percentage verhoogd tot maximaal 75%) en 100% voor niet-productieve investeringen. Het minimale subsidiebedrag bedraagt €25.000, het maximale subsidiebedrag bedraagt €150.000 voor een individuele aanvrager, voor maximaal twee investeringen. Bij toepassing van forfaitaire bedragen kan het minimale subsidiebedrag lager zijn dan €25.000.

II. Inzet middelen Overheveling 2020

Naast de EHF middelen worden ook de middelen vanuit de Overheveling die gemeld is in 2020 en overgeheveld is in 2021, nu aan het POP programma toegevoegd (uitgaven mogelijk vanaf 2022). Voorgesteld wordt de beschikbare middelen als volgt aan het POP toe te voegen:

BWV €3,78 miljoen ELFPO

ANLB voortzetting contracten €13,00 miljoen ELFPO

ANLB extra voor contracten €19,22 miljoen ELFPO

Landschapselementen €0,11 miljoen ELFPO

Water €20,00 miljoen ELFPO

Totaal € 56,11 miljoen ELFPO

+ €20 miljoen extra aanvullende nationale financiering

Toelichting bij de voorgestelde verdeling van middelen:

- Vanwege het bereiken van het einde van de programmaperiode, is besloten om voor de Brede Weersverzekering in 2022, minder budget in te zetten dan in 2021.

- De afspraken over de financiering van knelsectoren lopen eind 2021 af, vandaar dat daar geen inzet meer voor gereserveerd wordt.
- De maatregel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer is dermate succesvol dat aanvullend budget nodig is om het succes voort te kunnen zetten richting het GLB-NSP.
- Aan de maatregel Landschapselementen wordt een afrondingsbedrag (€0,11 miljoen) toegevoegd. Overigens wordt de toewijzing aan het onderdeel Landschapselementen, inclusief de toegewezen middelen in de vorige notificatie mogelijk bij de eerstvolgende aanpassingsvoorstel verschoven naar andere onderdelen in verband met uitvoeringstechnische problemen.
- Provincies en waterschappen maken samen afspraken over de inzet van de €20 mln. EU financiering en €20 mln. contrafinanciering die is bestemd voor internationale waterdoelen.

III. Aanpassing Inzet middelen Overheveling 2019

Vanwege uitvoeringstechnische problemen wordt van de overhevelingsmiddelen 2019 €1,7 mln. van M03 (Kwaliteitsregeling) en €8,3 mln. van M04 (fysieke investeringen) verschoven naar M016. De middelen zullen worden ingezet voor de onderdeel Pilots toekomstbestendige landbouw nieuw GLB, waarmee wordt ingezet op een verdere verduurzaming van de kalversector. Daarnaast wordt voorgesteld de gereserveerde middelen voor de rundveesector (0,66 miljoen) te verschuiven van maatregel 4 (fysieke investeringen) naar maatregel 1 (praktijknetwerken), omdat inzet op die maatregel naar verwachting tot een groter doelbereik zal leiden.

VI. Overzicht aanpassingen in bestaande POP3+ maatregelen

Bij bestaande POP3+ maatregelen worden - mede in verband met de extra EHF middelen - de volgende aanpassingen doorgevoerd (saldo overzicht inclusief verschuivingen tbv kalver- en rundveesector als hierboven beschreven; alle bedragen afgerond):

Maatregel 1 (Kennis en praktijknetwerken) minus	€0,055 mln
Maatregel 3 (Certificering kalversector)	minus €1,7 mln
Maatregel 4 (Investerings)	minus €8 mln. (saldo),
waarvan	
4.1 (Fysieke investeringen):	minus €12,5 mln,
4.3 (Infrastructuur)	plus €0,15 mln en
4.4 (niet productieve investeringen)	plus €4,37 mln
Maatregel 16 (Samenwerking)	plus €9,7 mln

Bovenstaande betekent een verschuiving van ca €4,4 mln van prioriteit 2a (Concurrentiekracht/ verbeteren economische prestaties landbouw bedrijven) naar prioriteit 4 (Herstel, instandhouding en verbetering ecosystemen).

V. Aanpassing indicatoren

Outputindicator ANLb

In 2014 is voor de outputindicator ANLb een streefwaarde van 110.000 ha opgenomen. In 2002 is een evaluatie uitgevoerd die op 31 maart 2021 aan de tweede kamer is aangeboden. ([Tussenevaluatie van de stelselvernieuwing Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)) . In de rapportage staan onder andere de volgende conclusie geformuleerd:

“...De omvang van het totale areaal agrarisch natuurbeheer op open grasland (SNL-a en ANLb) is tussen 2010 en 2019 sterk afgenomen. De grootste daling komt voor rekening van de overgang van het oude SVL-a-stelsel in 2010 en de start van het ANLb in 2016. Hiervoor zijn verschillende redenen. Zo moeten de administratieve kosten van collectieven in het ANLb uit het beheerbudget betaald worden, waardoor er per saldo minder geld beschikbaar is voor beheer. In het SNL-a werden deze kosten verhoogd, omdat ze niet meer kostendekkend waren. Ook werd in het oude stelsel een groot areaal legselbeheer afgesloten met een lage vergoeding per hectare. Onder het ANLb zetten de collectieven minder in op legselbeheer en meer op zwaardere beheerpakketten. Zoals uitgesteld maaibeheer, kruidenrijk grasland en plas-dras die een hogere vergoeding kennen. Hierdoor kan een kleiner oppervlakte beheer worden gerealiseerd dan in het oude stelsel. Deze trend naar meer zwaar beheer zet door van 2016 tot 2019. Wel komt er extra budget beschikbaar , maar het hiermee extra gerealiseerde areaal kan de afname als gevolg van de verschuiving naar zwaarder beheer niet volledig compenseren. Voor de leefgebieden droge en natte dooradering, open akkerland en de categorie water is van 2016 naar 2019 een toename van het areaal gerealiseerd....”

Op basis van bovenstaande conclusie en de gegevens uit deze evaluatie wordt voorgesteld de indicator voor ANLb bij te stellen naar 90.000 ha.

Indicator Bodem

Nederland is verzocht inzicht te geven in de effecten van de maatregelen met betrekking tot bodembeheer in het kader van het POP3 in Nederland.

Omdat Nederland er bij het vaststellen van het POP3 programma voor gekozen heeft niet expliciet in te zetten op maatregelen voor de verbetering van de bodem en het voorkomen van bodemerosie, zijn er tot op heden geen maatregelen gekoppeld aan de indicator T12 (Bodem). Omdat de verwachting bestond dat veel maatregelen wel effect(en) hebben op de kwaliteit van de bodem is de WUR verzocht te bezien welke POP3(+) maatregelen (in)directe effect(en) hebben op het verbeteren bodembeheer en het voorkomen van bodemerosie.

De WUR komt tot de conclusie dat om een antwoord te kunnen geven op de vraag welke in Nederland geïmplementeerde maatregelen van invloed zijn op 'de bodem' in Nederland, er onderscheid gemaakt moet worden tussen maatregelen die van invloed kunnen zijn op het tegengaan van erosie en maatregelen die van invloed kunnen zijn op 'duurzaam bodembeheer'.

Erosie:

In Nederland gelden momenteel (water)erosiebepalingen voor een zeer beperkt deel van de landbouwgronden, namelijk landbouwgronden in een deel van Zuid-Limburg met een hellingspercentage groter dan 2%. Voor winderosie gelden geen regels in Nederland. De bepalingen in Nederland voor (water)erosie zijn onderdeel van de zogenaamde eisen inzake Goede landbouw- en milieu condities (GLMC's).

Bodembeheer:

Het begrip 'duurzaam bodembeheer' is niet eenduidig. Bij duurzaam bodembeheer gaat het om met het bodembeheer een evenwicht te vinden op lange termijn om zo goed mogelijk te voldoen aan diverse doelen. Om het begrip hanteerbaar te maken, is een lijst van concrete beheerdoelen opgesteld, die bij verduurzaming nagestreefd zouden moeten. Samengevat komen die neer op het streven het opbrengend vermogen van de grond – in ecologische en economische zin – niet achteruit te laten gaan. Over het algemeen kan gesteld worden dat alle ANLb beheersactiviteiten minder verstorend zijn voor de bodem dan het geval zou zijn bij uitoefening van de gangbare landbouwpraktijk. Er wordt niet actief gestuurd op bodemkwaliteit, maar indirect draagt het ANLb bij aan een verbetering van de bodemkwaliteit.

De beheersactiviteiten in het ANLB zijn beoordeeld en op basis van de gehanteerde 'definitie', dragen de volgende beheersactiviteiten in het ANLB direct bij aan een duurzaam bodembeheer:

6. Bemesting met ruige stalmest
8. Beweiding is verplicht vanaf datum x tot datum y met minimale a en maximale veebezetting b (GVE/ha)
9. Minimaal f% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of meerdere gewassen b of gewasresten c.
21. Van datum x tot datum y is beweiding toegestaan met maximale veebezetting b (GVE/ha)
30. Gewasresten (zoals bijvoorbeeld maaisel, stro), al dan niet opgebracht, zijn ondergewerkt binnen a weken na aanbrengen.

Voor de indicator T12 kan gebruik gemaakt worden van het aantal ha waarop bovengenoemde beheersactiviteiten van toepassing zijn.

Op basis van het wetenschappelijke advies van de WUR wordt er in 2020 een bijdrage geleverd aan T12 op 25.206,28 ha landbouwgrond, een percentage van 1,39% van het totale landbouwareaal in Nederland. De in 2014 aangegeven streefwaarden voor 2023 voor T 12 (9000 ha en 0,48% van de in Nederland aanwezige cultuurgrond) zijn daarmee ruimschoots behaald.

Totaaloverzicht voorgestelde aanpassingen

Bedragen afgerond in miljoen

Maatregel	Inzet voor aanpassing	Inzet na aanpassing	Doelstelling voor aanpassing	Doelstelling na aanpassing
1. Kennis en praktijknetwerken	24,51	24,10	30000 deelnemers	30000 deelnemers
3. Certificering kalversector	28,12	26,41	1700 bedrijven	1500 bedrijven
4.1 Fysieke investeringen	116,59	140,51	4000 bedrijven	4400 bedrijven
4.2 Verwerking en afzet lb prod.	0,5	0,5	Zie bovenstaande indicator	Zie bovenstaande indicator
4.3 Infra/verkaveling	39,34	39,49	----	----
4.4 niet prod. investeringen	259,01	283,21	1750	2000
10 ANLb	388,61	421,11	110.000	90.000
16.1 / 16.2 Samenwerking regulier en EIP	45,41	44,53	325	365
16.3 Samenwerking vergroening en verduurzaming	21,65	46,65	Zie bovenstaande indicator	Zie bovenstaande indicator
17 BWV	62,59	66,37	2500	3000
19 Leader	46,42	46,42	----	----
Technische Bijstand	26,89	28,89	----	----
Totaal programma	1.059,64	1.168,19		

NB: Invulling Economisch Herstelfonds (EHF)

Afgelopen maanden is gewerkt aan de ontwikkeling van een investerings- en samenwerkingsregeling voor Groen economisch herstel. Daarbij is in het bijzonder bij de ontwikkeling van de groslijst investeringen randvoorwaardelijk aandacht besteed aan de inzet op klimaat en milieudoelen (o.a. door een focus op klimaat, biodiversiteit/bodem en stikstof) om zo aan de nieuwe ambities vanuit de Green Deal te kunnen voldoen. Bij de voorbereiding van de melding aan de Europese Commissie blijkt momenteel dat, conform de systematiek, niet aan de vereiste om tenminste 37% van de middelen te oormerken aan klimaat en milieu kan worden voldaan. Naar verwachting wordt dit veroorzaakt doordat de investeringsmogelijkheden op de lijst op het eerste gezicht als 'productieve investeringen' worden aangemerkt. Bij de opstelling van de lijst is evenwel uitgegaan dat de investeringen, conform de uitgangspunten van het Economisch Herstelfonds, een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling maar tegelijkertijd inzetten op een verdere verduurzaming van een bedrijf. Hiermee leveren ze als koppeldoel een bijdrage aan de klimaat en milieudoelstellingen zoals opgenomen in de Green Deal. We zijn nu voornemens om over de ontstane situatie in gesprek te gaan met Europese Commissie om na te gaan in hoeverre een en ander wel in overeenstemming kan worden gebracht met de voorwaarden van het herstellfonds.

Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan een noodscenario waarbij een deel van de herstellfondsmiddelen wordt ingezet voor het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLB). Het ANLB wordt momenteel voor een deel gefinancierd uit de overhevelingsmiddelen vanuit pijler 1. In dat geval zou er sprake zijn van een boekhoudkundige uitruil bij de maategel Samenwerking met de middelen ANLB afkomstig uit de overheveling. Om aan de vereisten dat tenminste 55% aan investeringen en 37% aan milieu en klimaatmaatregelen wordt besteed zal er wel een kleine verschuiving tussen beide regelingen plaatsvinden. Zo zal het budget van de investeringsregeling worden verlaagd van € 35,4 mln. naar € 33,0 mln., terwijl het budget voor de samenwerkingsregeling met eenzelfde bedrag wordt verhoogd van € 15,0 mln. naar € 17,4 mln. Per saldo zal dus eenzelfde budget voor het Economisch Herstelfonds beschikbaar zijn en zullen de doelen en inzet gelijk blijven.

Mocht blijken dat we met dit scenario wel aan de EU systematiek voldoen dan zal deze toepassing in een schriftelijke ronde aan het CvT ter instemming worden voorgelegd.